

ŽRTVA I NJEN DOPRINOS U REALIZACIJI SHIZOFRENOG HOMICIDIJUMA

Ubistvo kao socio-patološka pojava i društveno najteže i najopasnije krivično delo u suštini predstavlja ljudski čin koji se, posmatrano istorijski javlja sa pojavom ljudske zajednice, prati je u njenom razvoju i odvija se u uslovima različitih socijalnih struktura i međuljudskih odnosa.

Sva ubistva su sa aspekta izvršioca krivičnog dela podeljena na: socijalna i patološka (Lavastin). Socijalna ubistva su ona koja izvršavaju lica iz opšte populacije, dok su patološka rezervisana za mentalno obolelu populaciju.

Dosadašnja istraživanja u oblasti homicidijuma mentalno obolelih lica ukazuju na različitu zastupljenost, kao i dominaciju određenih dijagnostičkih kategorija u vršenju krivičnog dela ubistva. Bolesnici dijagnostičke kategorije shizofrenije po broju izvršenih ubistava zauzimaju prvo, odnosno vodeće mesto u patološkom homicidijumu.

Društvena opasnost shizofrenih bolesnika posmatrano sa medo-ko-legalnog aspekta je rezultat i bolesnog shizofrenog procesa, koji dovodi do slabljenja ili odumiranja povezanosti bolesnika sa svojom užom ili širom socijalnom sredinom.

Prisustvo patoloških sadržaja u psihopatologiji shizofrenih bolesnika je jedan od najznačajnijih faktora u vršenju homicidnih krivičnih dela. Međutim, mora se konstatovati da patološki sadržaji nisu samo, kao i jedini uzrok homicidnog ponašanja shizofrenih bolesnika. U prilog ovakve konstatacije govori i činjenica, da postoje krivična dela izvršena od strane shizofrenih bolesnika, koja se po motivisanosti kao i načinu izvršenja ne razlikuju od sličnih u opštoj populaciji.

Homicidno ponašanje shizofrenih bolesnika u velikoj meri zavisi i od žrtve, kao faktora u deklansiranju kriminogene aktivnosti. Upravo, žrtve shizofrenog homicidijuma, njihovi odnosi i relacije sa bolesnikom, učestvuju u stvaranju i oblikovanju ubice, odnosno doprinose u znatnoj meri svom usmrćivanju.

Svako ubistvo i u mentalno oboleloj populaciji je plod uzajamnih odnosa ubice i žrtve, koji su kod poznatih okolnosti postojali duže vremena pre čina ubistva ili su nastali neposredno pre ubistva i delovali kao faktor u stvaranju kriminalne situacije. Prema tome, postojao je određen odnos subjekt-objekt, iz koga proizilazi konstatacija da i sama žrtva, u izvesnom smislu doprinosi da bude žrtva. Žrtva je, prema tome,

kod znatnog broja ubistava ono lice koje svesno ili nesvesno izaziva ili provocira izvršenje krivičnog dela. Upravo, postaje neka vrsta »gromobrana«.

Polazeći od izrečenih konstatacija proizilazi i cilj ovoga rada, a u smislu sagledavanja:

1. Doprinosa i udela žrtve u svom usmrćivanju u shizofrenom homicidijumu.

2. Nekih osobina i crta ličnosti žrtve shizofrenog homicidijuma. Metodologija i rezultati istraživanja.

Istraživanje je zahtevalo formiranje uzorka od pedeset shizofrenih bolesnika koji su izvršili krivično delo ubistva i analiziranje žrtve homicidnog ponašanja. Upravo istraživanja su obuhvatila:

— Pedeset shizofrenih bolesnika koji su izvršili krivično delo ubistvo i nad kojima su izrečene mere bezbednosti čuvanja i lečenja, a koji su se zatekli na lečenju u centru za sudsku psihijatriju u G. Toponici u toku 1975. god.

— Analiza osobina i crta ličnosti žrtve shizofrenih bolesnika, kao i njen doprinos i udeo u svom ubijanju. Kao žrtve su analizirani 26 muškaraca, 21 žena i šestoro dece.

— Analiza odgovarajućih krivičnih spisa, a u smislu sagledavanja podataka u vezi sa žrtvom, okolnosti koje su bile od značaja u stvaranju kriminalne situacije, kao i načina izvršenja krivičnog dela.

— Analiza podataka o žrtvi, dobijenih od članova porodice ili familije žrtve, kao i članova porodice ili familije izvršioca krivičnog dela.

Prikupljeni podaci dozvoljavaju razmatranje sledećih dimenzija i to:

— Doprinos i udeo žrtve u svom ubijanju i

— Neke osobine i crte ličnosti žrtve.

I DOPRINOS I UDEO ŽRTVE U SVOM UBIJANJU

Pod ovom dimenzijom se podrazumeva učestvovanje žrtve u genezi svog ubijanja kao subjekta, odnosno udeo žrtve u svom ubijanju.

U sagledavanju ovog pitanja, a na bazi dobijenih podataka, mogu se formirati tri grupe i to: pasivno, aktivno i nepoznato učestvovanje žrtve u svom ubijanju.

A. Pasivno učestvovanje žrtve u svom ubijanju podrazumeva situaciju kada je lice postalo žrtva sticajem nesrećnih okolnosti, a u smislu:

1. Da se je žrtva u stvorenoj kriminalnoj situaciji, sticajem okolnosti našla prostorno i vremenski pored ubice, pored shizofrenog bolesnika, i da ga pri tome nije svojim stavom, ponašanjem ili nekom protivpravnom radnjom ranije izazivala, kao ni u konkretnoj situaciji.

2. Žrtva je putnik, prolaznik koji susreće, prolazi ili sustiže ubicu, ili ubica sustiže žrtvu i bez ikakvog povoda ovakva lica se napadaju i postaju žrtve. Ovakva ubistva se najčešće javljaju u uslovima postojanja impulzivno — katatonih fenomena, kao patoloških sadržaja shizofrenih bolesnika.

B. Aktivno učestvovanje žrtve u svom ubijanju. Ovde se podrazumeva ponašanje žrtve koja je svojim stavom i ponašanjem delovala provokativno, ne samo u smislu stvaranja kriminalne situacije, već i kriminalnog ishoda, a samim tim i doprinela da bude usmrćena.

Aktivno učestvovanje žrtve u svom ubijanju, posmatrano sa aspekta vremenskog kontinuiteta a na bazi analiziranog materijala, dozvoljava formiranje sledećih varijanti:

1. Ranije izazovno, predeliktno ponašanje žrtve prema shizofrenom bolesniku — ubici podrazumeva postojanje određenih odnosa između žrtve i ubice pre kriminalne situacije a na štetu izvršioca krivičnog dela. Predeliktno neadekvatno ponašanje žrtve prema ubici ogleđa se u sledećem:

a. Dužvremeno prvokativno — tiranizirajuće ponašanje žrtve prema ubici — shizofrenom bolesniku, koje se najčešće sastoji u izazivanju, vređanju, ismejavanju, ruganju, prebacivanju kao i fizičkom napadu na izvršioca krivičnog dela, ili članove njegove porodice. Sa druge strane izazovno ponašanje je rezultat osporavanja izvesnih prava, ne ispunjavanju određenih želja od strane žrtve, kao i zahteva da se ubica adekvatno ponaša.

b. Napuštanje bračne zajednice. Pod ovim se podrazumeva da je žrtva u ovom slučaju bračni drug, zbog stvorenih međusobnih odnosa u bračnoj zajednici, najčešće bila prinuđena da napušta zajednički život sa ubicom, bilo privremeno ili stalno što je i povod za homicidno ponašanje.

c. Nerešeni imovinski odnosi između žrtve i ubice, njegovog domaćinstva ili članova njegove porodice. Nisu retki slučajevi da se imovinski odnosi pojavljuju kao provokativni faktori i da predstavljaju povod za kriminalna razrešavanja postojećih odnosa.

2. Izazovno ponašanje žrtve prema ubici neposredno pre delikta, kao i u stvorenoj kriminalnoj situaciji. Pod ovim se podrazumeva izazovno — provokativno ponašanje žrtve prema ubici, koje i dovodi do stvaranja kriminalne situacije, ili neadekvatno ponašanje žrtve u već stvorenoj kriminalnoj situaciji. Izazovno ponašanje žrtve je verbalnog ili fizičkog karaktera, a najčešće se pojavljuje u vidu napada na ubicu ili članove njegove porodice.

Aktivno učestvovanje žrtve u svom ubijanju označava mogućnost da je žrtva svojim stavom i ponašanjem bila povod za donošenje odluke o napadu ili ubijanju iste. Odluka može biti doneta u samoj kriminalnoj situaciji, kao reakcija na izazov, ili su, što je veoma često, postojale određene misli i planovi da se određeno lice usmrti, i da je trenutni izazov samo povod za njihovu realizaciju.

C. Nepoznato učestvovanje žrtve u svom ubijanju. Ovde se grupisani svi slučajevi kod kojih nije evidentirano postojanje neadekvatnih odnosa između žrtve i ubice a u smislu napred iznetog.

Prikazane mogućnosti doprinosa i udela žrtve u svom ubijanju, kao i njihova brojana zastupljenost i međusobni odnosi, vide se u sledećoj tabeli:

Ponašanje žrtve	broj	%
Žrtve sticajem nesrećnih okolnosti	5	9,5
Ranije izazovno-provokativno ponašanje žrtve prema ubici	19	35,8
Izazovno-prvokativno ponašanje žrtve prema ubici neposredno pre delikta	13	24,5
Nepoznato ponašanje žrtve prema ubici	16	30,2

Brojčani podaci iz tabele pokazuju da se na prvom mestu nalaze žrtve po zastupljenosti, koje su u predeliktnom periodu u svom stavu i ponašanju imale izazovno — provokativno ponašanje prema ubici. Ovakvih žrtava je u materijalu bilo 19 što predstavlja 35,8% od svih posmatranih žrtava. Ovo ponašanje se pojavljuje u više varijanti, a najčešće su: duževremeno — titranizirajuće ponašanje žrtve prema ubici. Takvih žrtava je bilo 10. Zbog napuštanja bračne zajednice bile su tri žrtve, dok se nerešeni imovinski odnosi pojavljuju sa šest žrtava.

Na drugom mestu po brojčanoj zastupljenosti nalaze se žrtve, za koje ne postoje podaci o stavu i ponašanju prema ubici. Ova grupa se pojavljuje sa 16 lica ili 30,2%. Nedostatak podataka ne isključuje mogućnost da je i u ovoj grupi žrtava bilo lica koja su delovala izazovno u određenom vremenskom periodu pre delikta na ubicu.

Na trećem mestu po učestalosti nalaze se žrtve koje su imale izazovno — provokativno ponašanje prema ubici neposredno pre delikta. U materijalu je bilo 13 lica, što čini 24,5% od svih žrtava. Karakteristično je ovu grupu da je izazovno — provokativno ponašanje, a u smislu verbalnog ili fizičkog napada na ubicu ili članove njegove porodice, bilo neposredno pre delikta. Takvo ponašanje je dovelo do stvaranja kriminalne situacije ili se pojavilo u samoj kriminalnoj situaciji. U ukupnom sagledavanju ove kategorije žrtava, odnosno njihovog ponašanja, proizilazi da su tri žrtve fizički napale ubicu, dok je kod ostalih 10 bilo verbalnog napada.

Najmanje je žrtava bilo u grupi sticajem nesrećnih okolnosti. Ove je bilo 5 žrtava ili 9,5%. Od njih je jedno lice postalo žrtva samo zato, što se je nalazilo u neposrednoj blizini ubice u stvorenoj kriminalnoj situaciji, dok su 4 lica postala žrtve bez ikakvog povoda kao putnici ili prolaznici.

II NEKE OSOBINE I CRTE LIČNOSTI ŽRTVE

U sagledavanju žrtava shizofrenog homicidijuma od posebnog je interesa i značaja proučavanja osobina i crta ličnosti žrtve. Ova značajnost je utoliko veća, ukoliko se ima u vidu postojanje određenih odnosa i relacije između opšte i mentalno obolele populacije, kao i stava socijalne sredine u određenim kulturama prema duševnom bolesniku.

Polazeći od izrečene konstatacije, analizirali smo i ovo pitanje, unapred svesni da su izvori podataka veoma oskudni. Za analiziranje osobina i crta ličnosti žrtve postoji samo i jedino indirektan prilaz i to na bazi prikupljenih podataka od ljudi koji su poznavali žrtvu dok je bila u životu. Međutim, postavlja se pitanje validnosti dobijenih podataka, imajući pri tome u vidu činjenicu, da ljudi ovoga podneblja retko i nerado govore o negativnim osobinama i crtama pokojnika.

U cilju prikupljanja podataka o žrtvama odnosno njihovim osobinama i crta, koristili smo sledeće izvore:

1. Prikupljanje podataka od članova porodice ili familije pokojnika, odnosno žrtve. Ovako dobijeni podaci u velikoj meri su prožeti subjektivizmom. Upravo, najčešće se iznose samo pozitivne osobine žrtve, obzirom da se radi o pokojniku o kome sada nije moralno i po vladajućim običajima govoriti i iznositi njegove loše osobine, već ga se sećati samo po dobrome.

2. Prikupljanje podataka od članova porodice ili familije izvršio- ca krivičnog dela, odnosno shizofrenog bolesnika — ubice. Ovako dobijeni podaci takođe pokazuju subjektivizam, ali se sada on pojavljuje sa drugog aspekta. Upravo, predimenzioniraju se neke crte i osobine ličnosti žrtve, kao izrazito negativne, koje su bile od značaja u provociranju ubice. Često se, međutim, daje sledeći odgovori: »Bilo šta je bilo, ubica je duševni bolesnik... Žrtva je bila loša ličnost i drugi su kukali na njega, kukali su i njegovi iz porodice, i da nije bila takva osoba sigurno da do ubistva ne bi ni došlo.«

3. Treći izvor dobijanja podataka su krivični spisi. U spisima se mogu naći veoma dobri podaci o žrtvi ali dosta retko.

Obzirom da se prikupljeni podaci o žrtvama u znatnom broju kontradiktorno ponašanju, prišli smo izdvajanju i grupisanju samo onih podataka koji se podudaraju a pri tome su uzeti iz različitih izvora. Ovako dobijeni podaci su validni i mogu poslužiti za analizu nekih osobina i crta ličnosti žrtve shizofrenih bolesnika. Međutim, ovakav pristup je omogućio dobijanje sigurnih podataka samo za 22 žrtve, od kojih je šestoro dece.

Prema tome analiza se odnosi na 16 žrtava. Svakako, da je vrlo teško izvući neke zaključke na osnovu ovolikog materijala. Međutim, učinjeni pokušaji će sigurno ukazati na potrebu sveobuhvatnijeg proučavanja osobina i crta ličnosti žrtve u patološkom homocidijumu, a time i potpunijeg sagledavanja homicidnog ponašanja mentalno obolelih lica.

Prikupljeni podaci dozvoljavaju grupisanje ove problematike u četiri grupe i to:

- mehanizam ponašanja žrtve u različitim situacijama;
- postojanje socio— patoloških pojava kod žrtve;
- odnosi i relacije žrtve u socijalnoj sredini;
- međusobni vremenski i prostorni odnosi žrtve i ubice.

1. Mehanizam ponašanja žrtve u različitim situacijama

Pod mehanizmom ponašanja se podrazumeva ustaljen način reagovanja i aktivnosti žrtve u različitim, i često vrlo komplikovanim živo-

tnim situacijama, posmatrano sa aspekta drugih lica. U osnovi mehanizam ponašanja čoveka odražava i emocionalno — nagonsku i voljnu stranu ličnosti.

Polazeći od izrečene formulacije, sve žrtve su grupisane u dve kategorije, i to:

a. Povučeno — pasivna kategorija. Ova grupacija žrtava obuhvata osobe koje su važile za okolinu kao mirni, tihi i povučeni ljudi. To su lica neupadljivog i nenametljivog ponašanja. Oni su cenjeni od drugih i važili kao ljudi koji izbegavaju konflikte i koji su uvek spremni na kompromisana razrešavanja nastalih problema. Takvih žrtava u istraživom materijalu je bilo 8, što predstavlja 50% od analiziranih.

b. Eksplozivno — nametljiva kategorija. Ovde su grupisane sve žrtve koje su od strane okoline markirane kao: naprasiti, prgavi, tvrdo-glavi i ljuti ljudi. To su osobe koje i na sitne povode veoma burno i eksplozivno reaguju. Nametljivi su i uvek prisutni, a posebno u konfliktnim situacijama. U razrešavanju problema ne traže kompromisna rešenja, a posebno kada su u pitanju njihovi interesi i stavovi. Skloni su verbalnom i fizičkom obračunavanju. Ovakvih žrtava je takođe bilo 8.

2. Postojanje socio — patoloških pojava kod žrtve

Pod socio — patološkim pojavama se podrazumeva postojanje abnormalno — patoloških karakteristika u strukturi ličnosti, koje utiču i determinišu ponašanje osobe u socijalnoj sredini ili mu onemogućavaju potpunu adaptaciju.

Kao socio — patološke pojave, a na bazi dobijenih podataka, označili smo sledeće dimenzije:

a. Alkoholizam. Upravo, među žrtvama shizofrenog homicidijuma bilo je lica koja nisu uopšte uzimala alkoholna pića, zatim osobe koje su povremeno i u posebnim situacijama kao što su svetkovine ili proslave uzimale alkoholna pića, kao i žrtve koje su bile pravi alkoholičari. Od 16 žrtava, bilo je pet osoba koje nisu nikada uzimale alkohol. Povremeno su ga uzimale samo 7 žrtve, dok su 4 žrtve redovno i svakodnevno konzumirale alkoholna pića, i pri tome se povremeno ili stalno opijale.

b. Neuropsihijatrijska oboljenja ili poremećaji. Ovde su grupisana sva lica — žrtve, koje su bolovale od duševnih oboljenja ili povremeno pokazivale simptome bolesti i abnormalnog ponašanja, kao i lica zaostala u duševnom razvoju.

Podaci iz analiziranog materijala ukazuju da je u ovoj kategoriji bilo dve žrtve koje su bolovale od epilepsije, a jedno lice je bolovalo od shizofrenije i četiri puta je lečeno u psihijatrijskoj bolnici. U materijalu je bila i jedna žrtva zaostala u duševnom razvoju na nivou imbecila.

c. Parničarstvo. Ovde su obuhvaćene one žrtve koje su pokazivale kverulantske osobine, odnosno sklonosti parničanju, tužakanju i suđenju. To su osobe koje se vrlo često susreću po sudskim dvoranama i

deo svog života provele po sudovima parničeći se. Veoma često i mali povod za njih je predstavljao motiv za pokretanje sudskog postupka. Ovakvih žrtava je bilo četiri.

d. Kategorija žrtava osuđivana od strane pravosudnih organa. Ovde su grupisane sve žrtve koje su osuđivane uslovno ili zatvorom. U materijalu je bilo tri osobe.

3. Odnosi i relacije žrtve u socijalnoj sredini

Pod relacijom i odnosima žrtve se podrazumeva ponašanje žrtve, ne samo u odnosu na članove svoje porodice, odnosno svoje familije, već i u odnosu na druge ljude iz bliže ili dalje okoline. Odnosi i relacije se odnose na mogućnosti stvaranja, održavanja i negovanja dobrih i toplih međuljudskih odnosa i relacija, a posebno stvaranja tople i harmonične porodične atmosfere.

Karakteristike odnosa i relacije u socijalnoj sredini, prema tome, posmatrane su sa sledećih aspekata:

a. Status žrtve i njene relacije sa članovima porodice, odnosno familije. Upravo, porodice u kojoj je i žrtva živela. Evidentirana pretpostavka je veoma značajna ako se ima u vidu činjenica da je porodična atmosfera i uopšte porodica veoma značajan faktor u sazrevanju i formiranju ličnosti, stvaranju navika i uhodavanju sistema ophođenja i ponašanja prema drugim ljudima.

Odnosi žrtve sa članovima svoje porodice odražavaju stav žrtve prema porodici kao i stav članova porodice prema žrtvi. Oni se mogu posmatrati sa više aspekata. Međutim, dobijeni podaci dozvoljavaju sledeći pristup:

— Postojanje dobrih odnosa sa harmoničnom i toplom porodičnom atmosferom. Ovakvi odnosi u porodici isključuju prisustvo konfliktnih situacija verbalnog ili fizičkog karaktera. Zdravi odnosi u porodičnom ambijentu su značajan predušlov za formiranje zdrave ličnosti i dobrih međuljudskih relacija. Ovakvih porodica je bilo pet.

— Porodični odnosi sa vrlo čestim verbalnim konfliktnim situacijama. Odnosi i relacije žrtve sa ostalim članovima porodice pokazuju ovde vrlo često pražnjenja u vidu svađa i prepirki, odnosno verbalnih konfliktnih situacija, kada dolazi do stvaranja napetosti i netrpljivosti. U stvaranju ovakvih odnosa primarno mesto pripada žrtvi koja stalno nešto zamera ili je njeno ponašanje takvo da su članovi porodice prinuđeni da korektivno deluju, što dovodi do konflikta, ali ne i fizičkog obračunavanja. Ovakvih je porodica bilo osam, što čini 50% od svih posmatranih.

— Porodični odnosi uz postojanje fizičkih sukoba. Pod ovim se podrazumeva fizičko obračunavanje između žrtve i članova porodice, sa konstatacijom da je u svim sukobima žrtva bila povod ili inicijator fizičkog obračunavanja. Ovakvih porodica je bilo tri.

b. Odnosi i relacije žrtve sa drugim licima iz bliže ili iz dalje okoline. Ovi odnosi sadrže iste karakteristike o kojima je bilo reči, ali sa

konstatacijom da se ovde radi o ljudima, poznatim licima sa kojima je žrtva povremeno dolazila u kontakte, što znači nije bila u stalnom kontaktu.

Prema podacima iz materijala bilo je sedam žrtava koje su imale dobre i prijateljske odnose sa drugim ljudima. Osam ih je bilo koje su dolazile u verbalne sukobe, a samo jedna žrtva koja se je fizički obračunavala sa drugim ljudima.

4. Međusobni vremenski i prostorni odnosi žrtve i ubice

Odnosi žrtve i ubice u patološkom homicidijumu posmatrano sa aspekta vremenskog i prostornog kontakta su veoma značajni i u velikom broju slučajeva predstavljaju povod za kriminalno ponašanje mentalno obolelih lica. Poznato je da se ponašanje duševnih bolesnika, a posebno shizofrenih bolesnika vrlo često nalazi pod uticajem psihopatoloških sadržaja, i kao takvo odstupa od normalnog ponašanja. Ljudi u kontaktu sa bolesnikom, a naročito iz porodičnog kruga, često su u situaciji da se suprotstavljaju bolesniku ili ne ispunjavaju njegove abnormalne zahteve što je često i povod kriminogenog ponašanja, pri čemu oni postaju i njegove žrtve.

Posmatrano sa aspekta vremenskog i prostornog kontakta žrtve i ubice, moguće su sledeće varijante:

a. Stalni vremenski i prostorni kontakti žrtve i ubice. Stalni i kontinuirani kontakti žrtve i shizofrenog bolesnika ubice podrazumevaju i život u zajedničkom domaćinstvu pri čemu su uvek prisutne označene karakteristike u njihovim relacijama. Upravo, žrtva se pojavljuje u ovim odnosima, ne samo kao lice koje zahteva od bolesnika određeni sistem ponašanja ili lice koje verbalno i fizički tiranizira bolesnika, već i kao osoba koja se vrlo često susreće u paranoidnom sistemu bolesnika i kao takva postaje meta homocidnog ponašanja bolesnika. Ovakvih žrtava je bilo deset.

b. Povremeni kontakti žrtve i ubice označavaju situaciju povremenih viđenja, susreta i kontakata između žrtve i shizofrenog bolesnika. Najčešće su u pitanju ljudi iz bliže okoline, ali koji ne žive sa bolesnikom u istom domaćinstvu.

Ponašanje ljudi, u ovom slučaju žrtve iz bliže okoline, često je izazovno — provokativnog karaktera prema bolesniku ubici, što je povod agresivnog ponašanja shizofrenog bolesnika. Ovakvih žrtava je bilo četiri. Ove žrtve su povremeno dolazile u kontakt sa ubicom, ali su svojim provokativnim ponašanjem izazivale ubicu i tako doprinele svom usmrćenju.

c. Treća varijanta obuhvata one slučajeve kod kojih nije bilo nikakvih kontakata između žrtve i ubice sve do delikta. Ovde se žrtva i ubica nisu poznavali i nikada nisu bili u vremenskom i prostornom kontaktu. Ovde su bile samo dve žrtve.

Diskusija

Svako ubistvo čoveka predstavlja ljudski čin koji se odigrao u određenoj vremenskoj i prostornoj situaciji. Stvorenu situaciju karakterišu određeni odnosi u kojima se našao ubica prema svojoj žrtvi. Poremećeni odnosi između žrtve i ubice su od značaja u stvaranju kriminalne situacije. Međutim, stvorena kriminalna situacija ne dovodi uvek do kriminalnog ishoda.

Prisutni su mnogobrojni faktori i okolnosti u teoriji i praksi koji dovode do stvaranja kriminalne situacije. Faktori i okolnosti mogu biti subjektivnog i objektivnog karaktera. Činjenica je takođe, da veliki broj faktora i okolnosti ostaju nepoznati, nedovoljno objašnjeni ili rasvetljeni, što se posebno odnosi na psihopatološki determinisani homicidijum.

Polazeći od izrečene konstatacije, faktori i okolnosti koji su doveli do stvaranja kriminalne situacije u kojoj se odigrala kriminalna radnja, mogu se sa aspekta patološkog homicidijuma podeliti na poznate i nepoznate faktore i okolnosti. Ovakva podela je iako nepotpuna, potrebna s obzirom na postojanje tendencije da se duševni bolesnik identifikuje sa društvenom opasnošću. Istraživanja patološkog homicidijuma ukazuju da je većina ubistava izvršena od strane mentalno obolelih lica, a bez prisustva trećeg lica—svedoka, shvaćeno i okarakterisano u smislu optužbe duševnog bolesnika kao izvršioca, odnosno izazivača i stvaraoca kriminalne situacije. Dešava se, da se u istražnom postupku ne pozivaju ili ne traže svi činioci, okolnosti i fakta ako se zna da je ubica duševni bolesnik, pa sudski spisi takvih lica, u većini slučajeva, ne sadrže podatke o postojanju određenih odnosa žrtve i ubice, a posebno ponašanje žrtve prema ubici.

Poznati faktori i okolnosti koji su doveli do stvaranja kriminalne situacije obuhvataju verifikovane odnose između žrtve i ubice koji su egzistirali duže vremena ili neposredno pre izvršenja krivičnog dela. Prema tome, stvorena kriminalna situacija je rezultat stava i ponašanja žrtve ili ubice.

Nepoznati faktori i okolnosti koji su predhodili ubistvu podrazumevaju nepoznate uzroke koji su doveli do stvaranja kriminalne situacije u kojoj je usledilo ubistvo. Ovoj grupi pripada znatan broj ubistava gde je usledilo ubistvo. Ovoj grupi pripada znatan broj ubistava gde je kriminalna situacija determinisana psihopatološkim sadržajima ubice, ali i stavom žrtve prema bolesniku — ubici.

Analizom našeg materijala, na bazi podataka iz sudskih spisa, a u smislu date podele, proizilazi da su kod 29 ubistava poznati faktori i okolnosti, što iznosi 5% od svih analiziranih ubistava, dok je 21 ubistvo ili 42% izvršeno bez poznatih faktora i okolnosti.

U bližem definisanju odnosa žrtve prema ubici naši podaci pokazuju da su žrtve homicidijuma u 35,8% slučajeva imale ramije izazovno — provokativno ponašanje prema ubici. U 24,5% slučajeva žrtve su imale izazovno — provokativno ponašanje prema ubici neposredno pre delikta.

Izazovno — provokativno ponašanje verbalnog ili fizičkog karaktera žrtve prema ubici, bilo da je postojalo duže vremena pre delikta

ili da se manifestovalo neposredno pre delikta, predstavlja značajan faktor u pojavi homicidnog ponašanja shizofrenih bolesnika. Posmatrano u celini, podaci pokazuju da je bilo takvih odnosa u više od polovine svih žrtava, upravo 32 žrtve su imale izazovno — provokativno ponašanje prema ubici, što čini 60,3% od svih žrtava shizofrenih bolesnika.

Polazeći od izrečene konstatacije, proizilazi da pri razmatranju i procenjivanju krivične odgovornosti ubice potrebno je ne samo sagledavanje ličnosti izvršioca krivičnog dela, već i proučavanje žrtve kao objekta u kriminalnoj realizaciji.

Učestalost ubistava izvršenih od strane duševnih bolesnika nije uslovljena samo i isključivo prisustvom psihopatoloških sadržaja, već u velikoj meri i stavom sredine, odnosno stavom i ponašanjem ljudi iz bliže ili dalje okoline. Prisutna je činjenica, da je duševni bolesnik u određenim socijalnim kulturama veoma često objekt ismejavanja, potcenjivanja i neprihvatanja, a posebno od ljudi koji i sami predstavljaju problem određene socijalne sredine.

Literaturni podaci o proučavanju osobina i crta ličnosti žrtve patološkog homicidijuma, a posebno shizofrenog, skoro i da ne postoje, što se u velikoj meri može primeniti i na opštu populaciju.

Prikazani podaci iz domena analize osobina i crta ličnosti žrtve shizofrenog homicidijuma upućuju na predpostavku, da se osobine i crte ličnosti žrtve, kako mentalno obolelih ubica, tako i ubica u opštoj populaciji bitno ne razlikuju. Upravo, ponašanje jedne ličnosti, stvaranje i održavanje međuljudskih kontakata, sposobnost adaptiranja i prihvatanja normi određene socijalne sredine, između ostalog, je i u zavisnosti od strukture ličnosti, odnosno njegovih osobina i crta.

Naša istraživanja dozvoljavaju konstataciju da su pored psihopatoloških doživljavanja i žrtve u shizofrenom homicidijumu veoma značajan faktor u oblikovanju i aktiviranju ubice, što nameće potrebu proučavanja ove problematike.

Izvršena analiza doprinosa i udela žrtve u svom ubijanju, kao i proučavanje nekih osobina i crta ličnosti žrtve u shizofrenom homicidijumu, dozvoljava sledeći:

Zaključak

1. Homicidijum shizofrenih bolesnika je društvena pojava u kojoj se pojavljuju faktori i uslovi socijalne sredine, individualnost žrtve sa svojom bio — psihološkom strukturom ličnosti i shizofreni bolesnik sa svojim psihopatološkim doživljavanjima.

2. Ranije ili neposredno pre izvršenja krivičnog dela ubistva u 60,3% slučajeva postojalo je izazovno, provokativno ili tiranizirajuće ponašanje žrtve prema shizofrenom bolesniku — ubici.

3. Žrtve shizofrenog homicidijuma su veoma značajan faktor u oblikovanju ubice i delatnosti kriminogenog karaktera, odnosno u realizaciji svog ubijanja.

4. Proučavanje osobina i crta ličnosti žrtve u patološkom homicidijumu je veoma značajno područje. Ova značajnost je utoliko veća, ukoliko se ima u vidu stav društva prema duševno obolelim, pri čemu se često duševni bolesnici identifikuju sa društvenom opasnošću.

Professeur agrégé Dr BOŽIDAR KRSTIĆ
spécialiste de psychiatrie
neuropsychiatrique et judiciaire

LA VICTIME ET SA CONTRIBUTION A LA RÉALISATION DE L'HOMICIDE SCHIZOPHRENIQUE

— R é s u m é —

Tous les homicides sont sous l'aspect de l'auteur de l'infraction divisés en homicides sociaux et homicides pathologiques. Les homicides sociaux sont ceux qui sont commis par les personnes de la population générale, tandis que les homicides pathologiques sont réservés à la population atteinte d'une maladie mentale.

Les recherches effectuées jusqu'à présent dans le domaine de l'homicide des personnes atteintes d'une maladie mentale, font ressortir l'état de présence concurrent, ainsi que la prédominance des catégories diagnostiques déterminées. Les malades de la catégorie diagnostique atteints de schizophrénie occupent la première place.

Le comportement homicide des malades atteints de schizophrénie dépend dans une large mesure de la victime. Justement, les victimes de l'homicide schizophrénique, leurs rapports et leurs relations avec le malade, participent dans la formation et la constitution du meurtrier, c'est-à-dire contribuent dans une large mesure à leur mise à mort.

En partant des constatations énoncées ci-dessus, s'ensuit aussi le but du travail et dans le sens de l'entendement:

1. De la contribution de la participation de la victime à sa mise à mort dans l'homicide schizophrénique.

2. De certaines qualités et des traits caractéristiques de la personnalité de la victime de l'homicide schizophrénique.

Les résultats obtenus permettent les conclusions suivantes:

1. L'homicide des malades atteints de schizophrénie est un phénomène social dans lequel apparaissent les facteurs et les conditions du milieu social, l'individualité de la personnalité de la victime et le malade atteint de schizophrénie.

2. Antérieurement ou immédiatement avant l'exécution de l'infraction, l'accomplissement du meurtre, dans 60,3% de cas était la conséquence d'une provocation ou de la conduite tyrannique de la victime à l'égard du malade homicide.

3. Les victimes de l'homicide schizophrénique sont un facteur très important dans la formation du meurtrier et de l'activité de caractère criminogène, c'est-à-dire, dans la réalisation de son meurtre.

